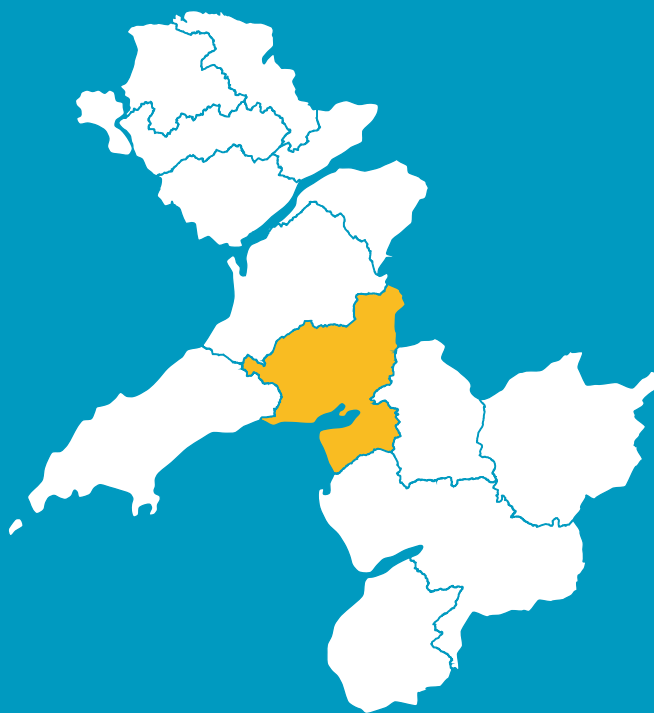

EICH ARDAL CHI. BETH SY'N BWYSIG?

ARDAL
PORTHMADOG

ASESIAD O LESIANT GWYNEDD A MÔN

EISIAU
DWEUD
EICH
DWEUD?

Mae'r ddeddf newydd wedi sefydlu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ar gyfer pob ardal awdurdod lleol er mwyn sicrhau bod cyrff cyhoeddus yn gweithio efo'i gilydd i greu gwell dyfodol i bobl Cymru.

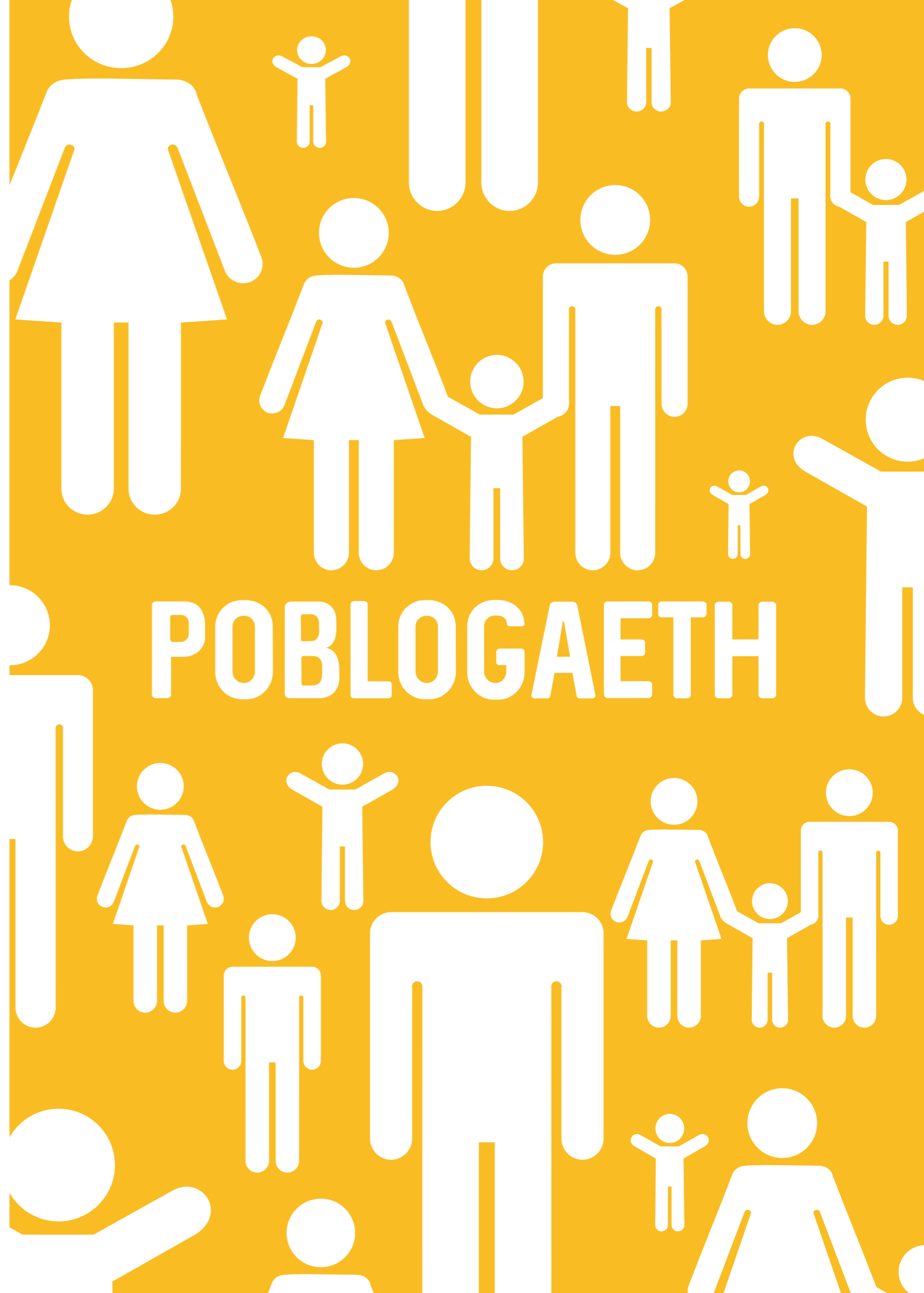
Ar gyfer Gwynedd a Môn mae'r ddau Fwrdd wedi dod at ei gilydd i gydweithio, ac mae'n bartneriaeth sy'n cynnwys y cynghorau sir, y gwasanaeth tân ac achub, gwasanaeth iechyd a Chyfoeth Naturiol Cymru.

Mae Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn wedi rhannu'r ardal gyfan yn 14 o ardaloedd llai. Mae gwaith ymchwil wedi cael ei wneud ar ran y Bwrdd ar bob un o'r 14 ardal er mwyn deall a dysgu mwy am lesiant yr ardaloedd hynny. Yn ogystal â'r data sydd ar gael rydym hefyd eisiau gwybod beth rydych chi yn feddwl am eich ardal a'ch cymuned – yr hyn sy'n bwysig i chi, beth sy'n dda a beth sydd angen ei wella. **Bydd cyfle i chi leisio eich barn trwy fynychu un o'r sesiynau galw heibio lleol neu mewn holiadur ar-lein. Mae mwy o wybodaeth a dyddiad pob sesiwn leol i weld ar www.LlesiantGwyneddaMon.org.**

Bydd y cyfnod ymgynghori yma yn dod i ben ar y 31^{ain} o Ragfyr 2016. Y gobaith yw y bydd gan y Bwrdd ddarlun cliriach wedyn o'n cymunedau, beth sy'n bwysig i bobl yn yr ardal yma o Gymru, a sut gall y partneriaid gyd-weithio i gynllunio gwasanaethau ar gyfer y dyfodol.

DAETH DEDDF LLESIANT
CENEDLAETHAU'R
DYFODOL [CYMRU] I
RYM AR Y 1^{AF} O EBRILL
2016. PWRPAS Y DDEDDF
YW GWELLA LLES
**CYMDEITHASOL,
ECONOMAIDD,
AMGYLCHEDDOL
A DIWYLLIANNOL
CYMRU.**

**DYMA'R WYBODAETH
RYDYM WEDI EI
GASGLU AR ARDAL
PORTHMADOG, SY'N
CYNWYS CRICCIETH,
BEDDGELERT A
HARLECH. YDYCH CHI'N
ADNABOD Y DARLUN
SYDD WEDI EI GREU
O'CH ARDAL CHI?**

PWY YW POBL ARDAL PORTHMADOG?

Mae **12,279** o bobl yn byw yn ardal Porthmadog. Mae hyn tua 10% o gyfanswm poblogaeth Gwynedd.

Mae poblogaeth yr ardal, yn gyffredinol hŷn na gweddill Gwynedd a Chymru, gyda chyfran llawer is o blant a phobl dan 50 oed yn yr ardal.

Mae nifer y bobl sy'n byw yn ardal Porthmadog wedi cynyddu (10% rhwng 1981 a 2011). Mae hyn yn llai na'r cynnydd sydd wedi bod yng Ngwynedd a Chymru dros yr un cyfnod – 15% yng Ngwynedd ac 11% yng Nghymru.

Nid yw'r twf wedi bod yr un fath ym mhob grŵp oedran. Mae nifer y bobl dros 80 oed wedi mwy na dyblu mewn 30 mlynedd, ac mae twf sylweddol wedi bod hefyd yn y boblogaeth rhwng 40 ac 80 oed. Ond mae tua 15% yn llai o blant dan 16 oed nag yr oedd 30 mlynedd yn ôl.

Mae disgwyl i'r twf yma barhau mewn rhai grwpiau oedran yn fwy na'i gilydd. Mewn ugain mlynedd mae disgwyl y bydd tua 60% yn rhagor o bobl dros 80 oed yn byw yng Ngwynedd, ond dim ond 2% fydd y twf yn y boblogaeth rhwng 16 a 64 oed.

IAITH

Yn ôl cyfrifiad 2011 mae **67%** o bobl ardal Porthmadog yn gallu siarad Cymraeg. Mae hyn yn ostyngiad o 11% dros y ddeg mlynedd ar hugain diwethaf.

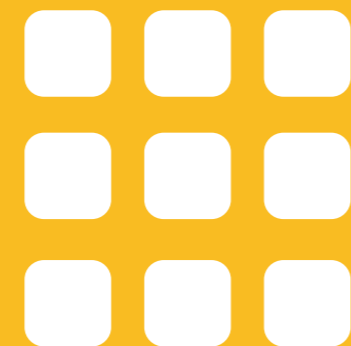
Mae'r gostyngiad yn ardal Porthmadog yn debyg i'r patrwm ar draws Gwynedd ble mae nifer siaradwyr wedi mynd lawr o 76% i 65% yn yr un cyfnod.

Yn ôl holiadur diweddar mae 72% o ddisgyblion rhwng 7 ac 11 oed yn ardal Porthmadog yn siarad Cymraeg ar fuarth yr ysgol yn aml neu bob amser. Mae hyn yn cymharu gyda 69% yng Ngwynedd.

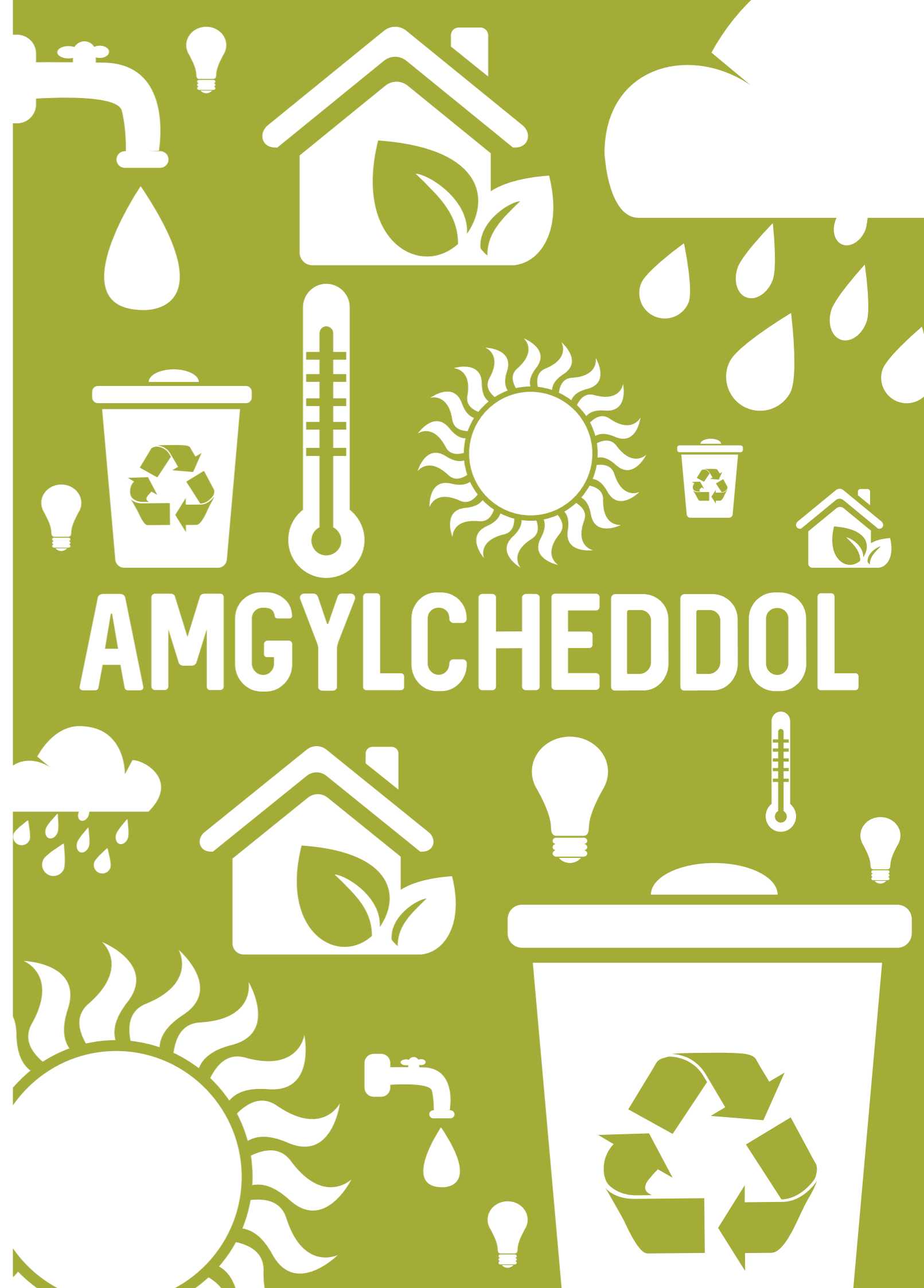
Mae ffigyrau diweddar yn dangos mai **60%** o bobl Gwynedd sydd yn siarad Cymraeg yn ddyddiol, o gymharu â **11%** yng Nghymru.

CYNNYDD
60%
OEDRAN
80+

2036
POBLOGAETH
GWYNEDD
132,000

2016
POBLOGAETH
GWYNEDD
123,000

PA MOR WYRDD YW'R ARDAL?

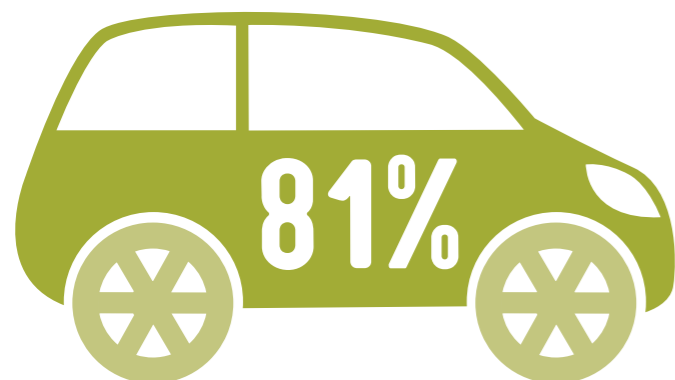
Mae cyfraddau ail-gylchu wedi codi yng Ngwynedd dros y 4 mlynedd diwethaf. Erbyn hyn mae **59%** o wastraff trefol sy'n cael ei gasglu o dai, busnesau a chanolfannau ailgylchu yng Ngwynedd yn cael ei ailddenyddio neu ailgylchu. Mae hyn yn cynnwys deunyddiau biowastraff sy'n cael eu compostio.

Mae ystadegau ailgylchu ardal Porthmadog yn dangos bod **58%** o wastraff yn cael ei ailgylchu. Mae'r ffigwr wedi gwella yn sylweddol ers 2014/15 pan mai 49% oedd yn cael ei ailgylchu.

Mae tipio slei bach yn is yng Ngwynedd na gweddill Cymru - gyda 4.3 achos o dipio i bob 1000 o'r boblogaeth o gymharu â 10.2.

Ôl-troed carbon – mae'r data yn dangos bod 81% o gartrefi yn yr ardal yn berchen ar o leiaf un car neu fan, mae hyn ddau y cant yn uwch na gweddill Gwynedd a phedwar y cant yn uwch na gweddill Cymru. Mae allyriadau carbon fesul pen o'r boblogaeth ar gyfer Gwynedd yn **7.0kt CO₂**, sydd hefyd ychydig yn uwch na lefel Cymru o **6.6kt CO₂**.

Mae newid yn yr hinsawdd yn achosi lefel y môr godi sy'n cyfrannu at y risg o lifogydd. Mae gwybodaeth yn dangos bod risg uchel o lifogydd i tua 1,500 o dai mewn lleoliadau arfordirol ym Mhorthmadog. Mae tua 1,000 o dai hefyd o dan fgythiad o lifogydd mewndirol gan afonydd yn yr ardal.

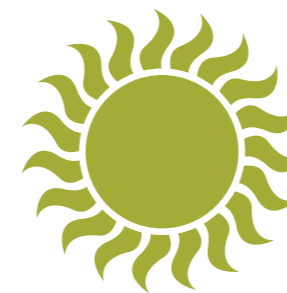

PA MOR LÂN YW'N STRYDOEDD?

Mae glendid strydoedd yn cael ei archwilio yn flynyddol gan Cadw Cymru'n Daclus. Mae eu canfyddiadau nhw yn dangos bod **9%** o strydoedd ardal Porthmadog heb sbwriel na gwastraff (**Gradd A**), **21%** gyda dim mwy na tri darn bach o sbwriel (**Gradd B+**) a **70%** ar y cyfan yn rhydd o sbwriel a gwastraff, gan eithrio rhai eitemau bach (**Gradd B**).

STRYDOEDD
GRADD A
9%

AMGYLCHEDD NATURIOL

Mae dyffryn Afon Glaslyn rhwng Beddgelert a Phorthmadog yn amgylchedd pwysig ar gyfer rhedyn, mwsoglau a llysiâu'r afu. Mae coedydd Beddgelert a Cheunant Aberglaslyn yn gynefin i amrywiol goed brodorol fel y Dderw Digoes, Bedw a Ffawydd, ac ambell Griafole, Celynnen, Onnen a Sycamorwydden. Mae'r afon ei hun yn gartref i Ddyfrgwn, Eog, Glas y Dorlan a Bronwennod y Dŵr ac mae'r coetir llaith gerllaw yn cynnal nythfa o Ystlumod Pedol Leiaf. Mae gwalch y pysgod i'w gweld yn Aberglaslyn hefyd sy'n aderyn prin iawn yng Nghymru.

Mae aberoedd y **Dwryd a'r Glaslyn** yn uno i ffurfio un o'r aberoedd mwyaf ym Mae Ceredigion. Mae'r gwastadeddau tywod a'r morfa heli yn le bwydo pwysig yn y gaeaf i adar y dŵr ac mae'r niferoedd yr Hwyaid Llosthain sy'n gaeafu yma o bwys cenedlaethol.

Morfa Harlech – dyma un o ddwy system o dwyni tywod sy'n ffurfio rhan helaeth o arfordir meddal Meirionnydd, gan ymestyn o aber yr afon Mawddach yn y de i draeth Morfa Bychan yn y gogledd-orllewin. Mae'r Warchodfa Natur Genedlaethol yma yn bwysig gan mai dyma un o'r ychydig systemau twyni yng ngwledydd Prydain sy'n dal i dyfu oherwydd symudiad y tywod. Mae'r twyni yn cynnal llawer o blanhigion a chreaduriaid di-asgwrn cefn sy'n brin ac yn cynnwys Lleidlys Cymreig a'r Ysbigfrwynen Fach.

Traethau Baner Las yn yr ardal sydd ymysg y traethau gorau yn y byd:

Morfa Bychan
Promenâd Criccieth

Mae traeth **Harlech** wedi cael Gwobr Arfordir Glas.

CYMDEITHASOL

IECHYD DA?

Yn ardal Porthmadog mae tua **1,150** o gleifion wedi eu cofrestru fesul meddyg teulu. Mae hyn yn is na lefel Gwynedd sef **1,400** a Chymru sy'n **1,600**.

Yn Bangor mae'r ysbyty fawr agosaf. Os ydych yn byw yn ardal Porthmadog, gallwch ddisgwyl rhwng **3:42 munud** a **7:30 munud** am ambiwlans i ymateb i alwad mewn sefyllfa ble mae bygythiad i fywyd.

Nid oes gwybodaeth benodol am iechyd poblogaeth ardal Porthmadog. Mae'r ystadegau sy'n cael eu cynnwys yn y llyfryn hwn ar gyfer Gwynedd i gyd – ond yn rhoi syniad o gyflwr a phatrymau o ran iechyd y sir.

Mae disgwyliad oes dyn adeg geni yng Ngwynedd yn **80 oed**, tra bod disgwyliad oes merched adeg geni yn **83.5 oed**.

Mae'r bwlch mewn disgwyliad oes adeg geni merched a dynion, rhwng y rhai mwyaf a lleiaf difreintiedig yn ein cymunedau yn sylweddol is yng Ngwynedd na gweddill Cymru. I ferched yng Ngwynedd mae'r bwlch yn **1.4 blwyddyn** o'i gymharu â 7.3 blwyddyn ar lefel Gymreig, a **3.1 blwyddyn** i ddynion o'i gymharu â 8.9.

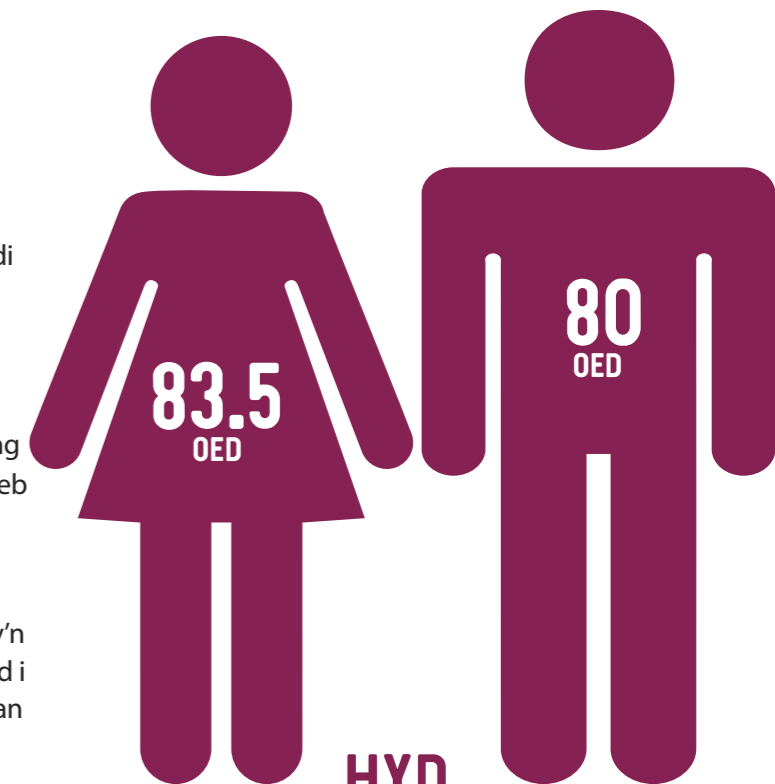
Mae 52% o oedolion Gwynedd dros bwysau neu yn ordew – mae hyn yn is na'r ffigur ar gyfer Cymru gyfan, sy'n 58%.

Mae 30% o blant 4-5 oed dros eu pwysau neu yn ordew – sy'n uwch na ffigur Cymru o 26%.

Ffactorau eraill sy'n effeithio ar ein hiechyd yw ysmegu ac yfed alcohol. Mae **22%** o bobl 16 oed neu'n hŷn yn dweud eu bod yn ysmegu, a 42% o bobl yn yfed **mwy na 5 gwydr bach o win**, neu tua 3 pheint o gwrw, ar y diwrnod yfed trymaf yr wythnos. Mae'r ddau ffigur yma yn debyg iawn i weddill Cymru.

Mae cyfradd hunanladdiad yng Ngwynedd yn 14.7 i bob 100,000 o'r boblogaeth y flwyddyn – mae hyn yn uwch na'r gyfradd ar gyfer Cymru, sef 12.2.

Yng Ngwynedd, mae cyfradd beichiogi merched yn eu harddegau sydd o dan 18 oed yn 24 fesul 1000 o ferched 15-17 oed. Mae hyn yn debyg i ffigurau Cymru.

HYD OES

22%
O BOBL DROS
16 OED YN
YSMYGU

CADW'N DDIOGEL

Mae cyfradd troseddau ardal Porthmadog fesul 1,000 o'r boblogaeth wedi gostwng o **94.2** i **63.7** rhwng 2011 a 2015. Mae hyn yn dilyn patrwm Gwynedd sydd hefyd wedi gweld nifer o droseddau yn dod lawr bob blwyddyn o **119** i **92.1** dros yr un cyfnod.

Mae patrwm ymddygiad gwrth-gymdeithasol ar i lawr ond yn dal yn cyfri am **37%** o'r holl droseddau yn ardal Porthmadog.

Mae **81%** o bobl yn credu ei bod yn saff i blant chwarae tu allan yng Ngwynedd ac Ynys Môn. Y ffigwr cyfatebol ar gyfer Cymru ydi **64%**.

Yn ardal Porthmadog mae **53** o achosion tân y flwyddyn ar gyfartaledd – gyda **15%** o'r achosion hynny wedi'u cychwyn yn fwriadol. Mae'r canran o achosion bwriadol o fewn ardaloedd yng Ngwynedd yn amrywio rhwng **9%** i **33%** ar gyfartaledd.

53
ACHOS TÂN

15%
YN FWRIADOL

CADW MEWN CYSYLLTIAD

Mae'r canran sydd â mynediad i fand-eang yn cynyddu yn flynyddol – erbyn hyn **3%** o eiddo yng Ngwynedd sydd heb fynediad o gwbl. Mae hyn yn welliant sylweddol o'r **20%** yn 2011.

19% o gartrefi yn ardal Porthmadog sydd heb gar neu fan. Mae hyn yn cymharu â **21%** ar gyfer Gwynedd gyfan.

Yn ôl data cenedlaethol, mae'r ardaloedd o amgylch Tremadog a Dolbenmaen ymhlith y 10% yng Nghymru ble mae'n cymryd fwyaf o amser i deithio at wasanaethau sylfaenol fel fferyllfeydd, siopau bwyd a meddygfeydd.

Mae unigrwydd yn gyflwr sy'n effeithio ar bob oedran, ond mae pobl hyn yn fwy agored i risg. Yn ardal Porthmadog, o ystyried y gwahanol ffactorau sy'n cyfrannu at unigrwydd, mae risg uwch i bobl dros 65 oed fod yn unig ym Mhorthmadog, gyda risg is yn ardal Dolbenmaen.

Yng Nghymru, mae Gwynedd ymysg y siroedd ble mae'r risg uchaf o unigrwydd.

HELPU'N GILYDD

Mae **11%** o'r boblogaeth yn ardal Porthmadog yn rhoi o leiaf un awr yr wythnos o ofal di-dâl. Mae'r ffigwr yma yn debyg i ardaloedd ar draws Gwynedd a Môn.

Mae **283** o bobl Gwynedd yn gwirfoddoli trwy'r **Ganolfan Gwirfoddolwyr**. Mae'r nifer go iawn sy'n gwirfoddoli trwy glybiau chwaraeon a chymdeithasau amrywiol yn llawer iawn uwch ond mae'n anodd mesur hyn.

ECONOMI A GWAITH

O dan y mesur ar gyfer pa mor gryf a chynhyrchiol yw economi (sef Gwerth Ychwanegol Crynswth), mae economi Gwynedd yn gryfach nag economi Cymru ac ardaloedd eraill cyfagos fel Ynys Môn, Conwy a Sir Ddinbych. Ond, mae economi'r holl ardaloedd hyn gan gynnwys Cymru gyfan yn wan o'i gymharu â'r Deyrnas Gyfunol.

Mae **26%** o bobl sydd mewn gwaith, ond heb unrhyw gymhwyster, yn gweithio yn y galwedigaethau elfennol yn ardal Porthmadog e.e. gweithio mewn ffatri, glanhau, casglu gwastraff, gweithio ar fferm. Yn gyffredinol, mae mwy o bobl sydd heb unrhyw gymhwyster yn gweithio yn y galwedigaethau elfennol nag unrhyw alwedigaeth arall ar draws Wynedd.

O bobl ardal Porthmadog sydd oed gwaith, sydd heb unrhyw gymhwyster mae **39%** yn economaidd anweithgar – mae hyn yn golygu ddim yn gweithio nac yn chwilio am waith am wahanol resymau. Dyma un o'r ffigyrau isaf ar gyfer Gwynedd.

Mae'r **31%** o bobl sydd â gradd neu debyg yn gweithio yn y maes proffesiynol, mae'r tuedd yma yn debyg iawn i weddill Gwynedd a Chymru.

Y crefftau medrus sy'n cyflogi'r mwyaf o weithwyr yn ardal Porthmadog (**19%**). Mae patrwm tebyg ar draws Gwynedd ac Ynys Môn.

Yn ôl ffigyrau 2015 roedd canran y bobl 16-64 oed oedd yn hawlio'r Lwfans Ceisio Gwaith yn ardal Porthmadog yn codi yn ystod y Gaeaf, ond am y rhan fwyaf o'r flwyddyn roedd y ffigwr yn is na **1%**. Nid yw canran Porthmadog byth yn codi i lefel gweddill Gwynedd – sy'n aros yn uwch na **1.78%**.

£293

YW CANOLRIF CYFLOG WYTHNOSOL YR ARDAL. DYMA'R ISAF YM MHRYDAIN

Mae cyfradd busnesau newydd sy'n cychwyn yng Ngwynedd yn is nag Ynys Môn a Chymru. Mae 62% o gwmnïau yng Ngwynedd yn aros mewn busnes am dair blynedd neu fwy. Mae hyn ychydig yn uwch na Chymru sydd ar 60%. Mae'r gyfradd o'r busnesau sy'n methu hefyd yn is yng Ngwynedd o'i gymharu â Chymru gyfan.

Manwerthu yw'r sector mwyaf yn ardal Porthmadog – mae'n cyfri am **18%** o gyflogwyr yr ardal, mae hyn ymysg yr uchaf yng Ngwynedd. Y nesaf ato yw amaeth (14%), ac yna llety a gwasanaethau bwyd (13%).

Mae **20%** o'r boblogaeth 16 oed a throsodd mewn gwaith yn gweithio gartref, sy'n uwch na ffigwr Gwynedd a Chymru. Mae **41%** o'r boblogaeth sy'n gweithio'n ardal Porthmadog yn teithio llai na chwe milltir i'r gwaith. Mae'r boblogaeth yma ymysg y rhai sy'n teithio lleiaf i'w gwaith yng Ngwynedd.

Mae canolrif cyflog wythnosol yn etholaeth Dwyfor Meirionnydd (y mae ardal Porthmadog yn rhan ohoni) tua £293 yr wythnos, sydd 16% yn is na Gwynedd gyfan (£347 yr wythnos), a 24% yn is na Chymru gyfan (£387 yr wythnos). Dyma'r isaf ym Mhrydain.

Mae cyflogau merched **25% yn llai** na chyflog dynion yn yr etholaeth. Mae'r bwlch yma ryw faint yn llai na'r bwlch ar draws Gwynedd gyfan, lle mae cyflogau merched **32% yn llai** na chyflog dynion.

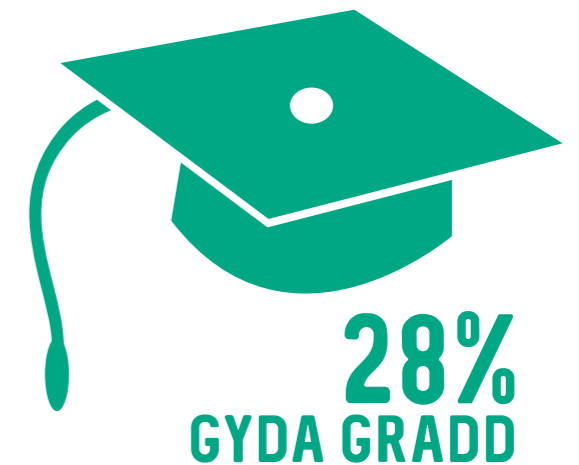
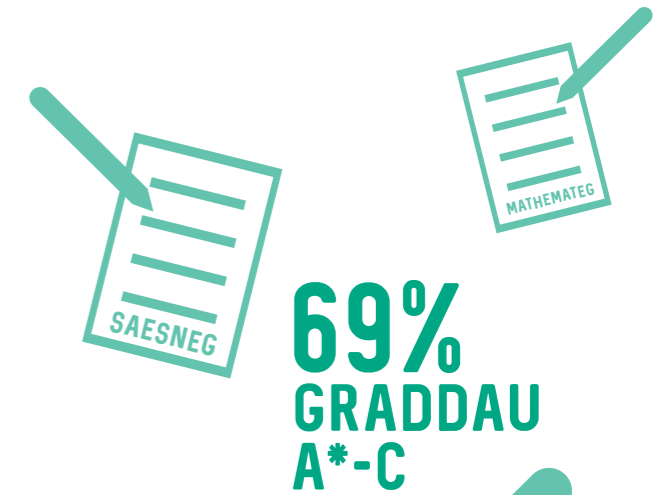
SGILIAU AM OES

Mae **69%** o ddisgyblion ardal Porthmadog yn cael 5 **A*** i **C** yn eu harholiadau TGAU mewn pynciau sy'n cynnwys Cymraeg neu Saesneg a Mathemateg. Mae hyn yn uwch na pherfformiad Gwynedd o **63%** a Chymru sy'n 58%.

O'r rhai sy'n cael 5 **A*** i **C** yn y pynciau hyn, mae bwlch mewn cyrhaeddiad o **45%** rhwng disgyblion sydd yn derbyn prydau ysgol am ddim a'r rhai sy'n talu. Mae hyn yn cymharu â bwlch o **36%** ar gyfer Gwynedd, a **33%** yng Nghymru gyfan.

O'r bobl ifanc sy'n gadael yr ysgol – **1.8%** sydd ddim yn parhau mewn addysg, cyflogaeth nac hyfforddiant yng Ngwynedd. Mae hyn yn is na ffigwr Cymru o **2.8%**.

Mae gan **28%** o boblogaeth ardal Porthmadog gymhwyster gradd neu gyfatebol, sy'n debyg i Wynedd a Chymru.

YR ARIAN YN EICH POCED

Mae arian sydd ar gael i'w wario ar ôl trethi a chostau talu am gartref gan bobl yng Ngwynedd, yn **£14,640** y pen y flwyddyn – £662 yn llai na Chymru gyfan.

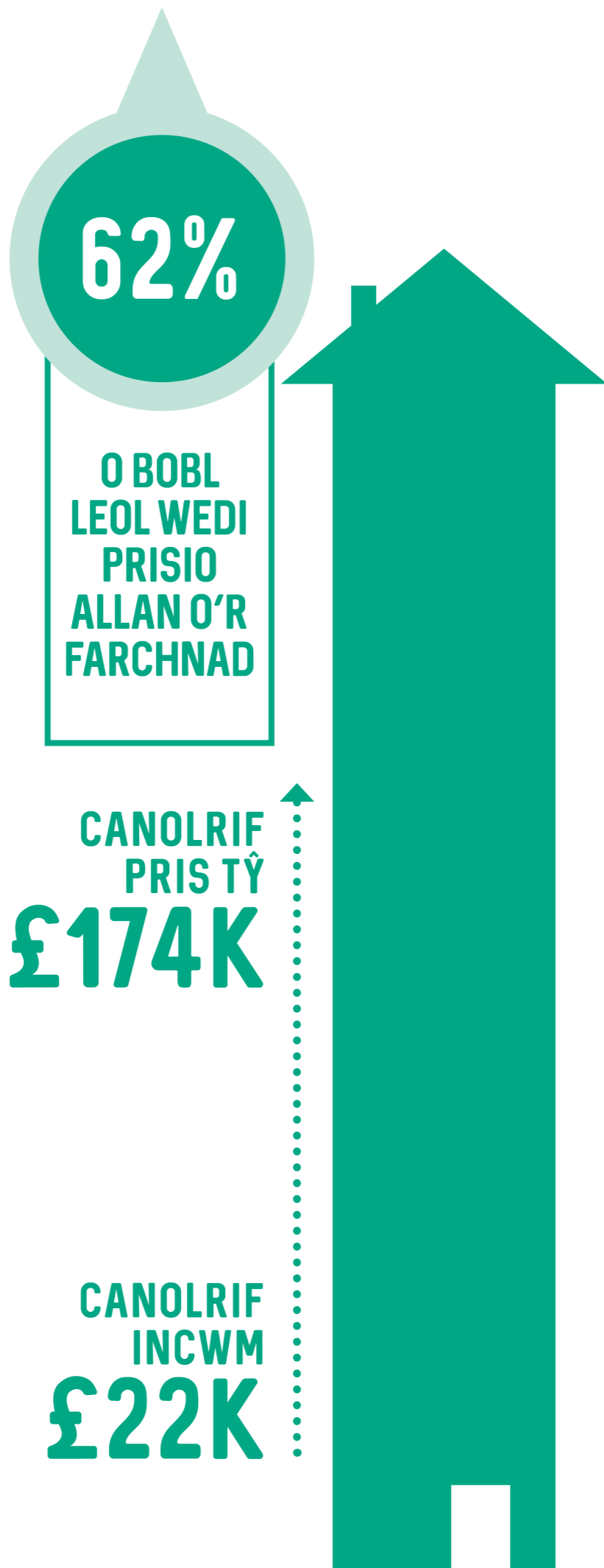
Yn ardal Porthmadog, mae **11%** o ddisgyblion ysgol gynradd yn hawlio prydau ysgol am ddim sydd ymysg yr isaf yng Ngwynedd. Erbyn i ddisgyblion gyrraedd ysgol uwchradd, mae'r ffigwr yn gostwng i **8.3%**, sydd yr ail isaf yng Ngwynedd.

Mae 21% o aelwydydd yn ardal Porthmadog mewn tlogdi tanwydd. Mae hyn yr un fath a'r canran ar gyfer Gwynedd gyfan ond yn uwch na Chymru sydd â 14%.

O'r holl gartrefi yn yr ardal, mae **6%** heb wres canolog, sy'n uwch na Chymru sydd â **2%** ond yn ddau y cant yn is na Gwynedd.

Mae pris canolrif eiddo yn ardal Porthmadog yn £174,400, sydd yr ail uchaf yng Ngwynedd.

Yn yr ardal, mae canolrif incwm aelwydydd yn **£22,000**, ond mae angen £29,000 i allu fforddio prynu tŷ pris lefel mynediad i'r farchnad. Mae hyn yn golygu fod **62%** o deuluoedd Porthmadog wedi eu prisio allan o'r farchnad o gymharu â Gwynedd sydd ar **60%**.

DIWYLLIANNOL

CADW'N HEINI

Dim ond ffigyrau ar lefel Gwynedd sydd ar gael ar gyfer chwaraeon. Rydym yn gwybod bod **53%** o ddisgyblion Gwynedd yn ymweld â chanolfannau hamdden, sy'n uwch na lefel Cymru o 42%. Mae **51.6%** o blant Gwynedd hefyd yn cymryd rhan mewn gweithgaredd chwaraeon 3 gwaith neu fwy yr wythnos – mae hyn yn cymharu â **48%** yng Nghymru.

Mae **37%** o oedolion yn dweud eu bod yn actif am **o leiaf 30 munud** ar bump neu fwy achlysur mewn wythnos – mae hyn yn uwch na'r 31% yng Nghymru. Mae'r canran wedi codi yn raddol dros y blynyddoedd diwethaf.

41%

**O LYFRAU
PLANT WEDI EU
BENTHYG YN
RHAI CYMRAEG**

37%

**O OEDOLION YN
CADW'N ACTIF AM
O LEIAF 30 MUNUD
5 GWAITH YR
WYTHNOS**

AMSER HAMDDEN

Ar gyfartaledd mae **5.1 llyfr** wedi eu benthyg fesul pen o'r boblogaeth yn ardal Porthmadog, sydd ymysg y lefel uchaf o ardaloedd Gwynedd. O'r llyfrau ar gyfer plant sydd wedi eu benthyg, mae **41%** ohonynt yn lyfrau Cymraeg, sydd yn uwch na lefel Gwynedd o 39%.

Mae **62%** o oedolion yng Ngwynedd yn dweud eu bod wedi mynd i ddigwyddiad celfyddydol yn ystod y flwyddyn, a **35%** wedi ymweld ag amgueddfa. Mae ychydig dros hanner pobl y sir wedi ymweld â llyfdd hanesyddol sy'n debyg i'r ffigwr ar gyfer Môn a gweddill Chymru.

**AM FWY O
WYBODAETH...**

**WWW.LLESIANTGWYNEDDAMON.ORG
01766 771000**

Gofynnwch am
Rheolwr Partneriaeth Gwynedd a Môn

